

כבד לב פרעה...ויחזק ה' את לב פרעה

Pharaoh's Hardened Heart

(1) שמות ג

(יט) ואני ידעתי כי לאיתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה:
(כ) ושלחתי אתידי והפיתו את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבן ואחריוכן ישלח אתכם:

(2) שמות ד

(כא) ויאמר ה' אל משה בלכתך לשוב מצרימה ראה כלהמפתים אשר שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה ואני אתקן את לבו ולא ישלח את העם: (כב) ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכרי ישראל: (כג) ואמר אליך שלח את בני ועבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הרג את בניך בכרך:

(3) שמות ט

(טו) כי עתה שלחתי אתידי ואך אותך ואת עמך בדרך ותכחד מדהארץ:
(טז) ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ:

(4) שמות ט

(ל) ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלהים:

(5) שמות יא

(י) ומשה ואהרן עשו את כל המפתים האלה לפני פרעה ויחזק ה' את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו:

(6) שמות יד

(ב) דבר אל בני ישראל וישבו ויחננו לפני פי החירת בין מגדל ובין הים לפני בעל צפן נכחו תחנונו עליהם: (ג) ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: (ד) ויחזקתי את לב פרעה וידרף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה' ויעשרבן: (ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך ללב פרעה ועבדיו אליהם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו: (ו) ויאסר את רכבו ואת עמו לקח עמו: (ז) ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על בלו: (ח) ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים וידרף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה:

(7) שמות רבה (שנאן) פרשת בא פרשה יג Approach #1: God gave Par'oh room to choose, then he "closed off his heart"

דבר אחר: כי אני הכבדתי את לבו. אמר ר' יוחנן: מכאן פתחון פה למינים לומר, לא היה ממנו שיעשה תשובה, שנאמר: כי אני הכבדתי את לבו. אמר ליה רשב"ל: יסתם פיהם של מינים! אלא: אם לצים הוא יליץ. הוא מתרה בו באדם פעם ראשונה ושנייה ושלישית, ואם אינו חוזר בו, הוא נועל את לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא. ואף פרעה הרשע, כיון ששיגר הקדוש ברוך הוא ה' פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר ליה הקדוש ברוך הוא: אתה הקשית את ערפך והכבדת את לבך - הריני מוסיף טומאה על טומאתך, הוי: כי אני הכבדתי [את לבו].

(8) רמב"ם הלכות תשובה פרק ה Approach #1a: The harsh punishment for his earlier sins is that he can no longer repent

רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו...ודבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה

(9) רמב"ם הלכות תשובה פרק ו

ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה, הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו השמן לב העם הזה וגו', וכן הוא אומר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא, לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקדוש ברוך הוא את לבו, ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה וכבר אמר לו הקדוש ברוך הוא אין אתה משלח שנאמר ואתה ועבדיך ידעתי וגו' ואולם בעבור זאת העמדתיך, כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקדוש ברוך הוא התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו

Approach #3: The Egyptians, on their own, went beyond the original decree

(10) רמב"ן בראשית טו:ד

והטעם כמו שאמר הכתוב וקנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה וקצף גדול אני קוצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, ואומר קצפתי על עמי הללתי נחלתי וגו'. וכן היה במצרים שהוסיפו להרע כי השליכו בניהם ליאור, וימררו את חייהם וחשבו למחות את שמם, וזה טעם דן אנכי - שאביא אותם במשפט, אם עשו כנגד עליהם או הוסיפו להרע להם. וזהו מה שאמר יתרו כי בדבר אשר זדו, כי הזדון הוא שהביא עליהם העונש הגדול שאבדם מן העולם. וכן כי ידעת כי הידו עליהם

...ודבר ברור הוא כי השלכת בניהם ליאור אינה בכלל ועבדום וענו אותם, אבל היא עקירתם לגמרי, וכן מה שאמרו תחלה הבה נתחכמה לו פן ירבה, אינו בכלל עבדות וענוי, מלבד מה שהוסיפו בענוי עצמו, וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו'. והוא מה שאמר הכתוב וירא את עניינו ואת עמלינו ואת לחצנו:

Approach #4: This was all Pharaoh's heart; the text ascribes incredible acts to God

(11) פירוש שד"ל שמות ז:ג

ואני אקשה את לב פרעה: אפשר לפרש כדברי הראשונים (רמב"ם ורמב"ן ואחרים) שהענין כמשמעו, כי לעוצם פשעי פרעה היה מן הדין למנוע ממנו דרכי התשובה (ע' רמב"ם הל' תשובה פ"ו); ורש"י ז"ל כבר קדם וכתב הפירוש הזה, אך הוא בקוצר לשונו הוסיף בו דבר נאה ונכבד, והוא כי מניעת דרכי התשובה מפרעה לא היתה לעוצם פשעיו בלבד, אך נוסף לזה סבה אחרת, והוא כי גלוי היה לפניו יתברך שאף אם ישוב לא תהיה תשובתו שלמה; עיין דבריו הקצרים כי נעמו. ואפשר ג"כ לפרש כדעת רמבמ"ן קלער' וראז' שלא היה בזה עונש אלהי ונס ממש, אלא כי פרעה עצמו הקשה את לבו, אלא שכל המעשים ייחסו אל האל בצד מה, כי הוא הסבה הראשונה; ואני מוסיף כי המעשים המיוחסים בספרי הקדש אל האל הם המעשים הזרים שסבתם בלתי מובנת לנו, וכן כאן קושי ערפו של פרעה אחרי ראותו כמה אותות ומופתים הוא דבר זר ומתמיה, ע"כ ייחס אל האל; וכיוצא בזה ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה, וכן כי ה' אמר לו קלל את דוד. ור' סעדיה גאון (האמונות והדעות מאמר ד' פרק ד') פירש כי ה' חזק את לבו כלומר נפשו וחיותו, לבלתי יאבד וימות במכות ההן עד שישלים ה' שאר המכות, כטעם כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ, ואולם בעבור זאת העמדתך בעבור הראותך את כחי; וזה אמנם רחוק ממשמעות מליצת אקשה את לב, אחזק את לב, אם אין הכוונה אלא אעמידהו בחיים. ובעל העיקרים (מאמר ד' פרק כ"ה) כתב כי הרשע בבוא עליו המכה הוא מתחסד ושב אל ה' מיראת העונש המוטל עליו, כמו שאמר פרעה חטאתי הפעם ה' הצדיק, ובעבור שזה הפעל דומה לאונס ואינו בחיירי, הנה ה"ת החזק את לבו כשנותן לו צד או צדדין לתלות בהן המכה ולומר שבאה במקרה, ולא על צד ההשגחה האלהית, וזה כדי שיסור מלבו המורך שִׁקְנָה מחמת הכה וישאר על טבעו ובחירתו מבלי מכריח.

Approach #5: ...

(12) משנה מסכת גיטין פרק ט משנה ח

גט מעושה בישראל כשר ובגוים פסול ובגוים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך וכשר:

(13) רמב"ם הלכות גירושין פרק ב הלכה כ

מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר, וכן אם הכוהו גוים ואמרו לו עשה מה שישראל אומרים לך ולחצו אותו ישראל ביד הגוים עד שיגרש הרי זה כשר, ואם הגוים מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד גוים בין ביד ישראל, שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו בית דין של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגירש הרי זה גט פסול, הואיל וישראל אנסוהו יגמור ויגרש, ואם הגוים אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט, אף על פי שאמר בגוים רוצה אני ואמר לישראל כתבו וחתמו הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והגוים אנסוהו אינו גט.

(14) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קעו

והמצוה הקע"ו היא שצונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצוות התורה ויחזירו הנוטים מדרך האמת אליה על כרחם ויצוו לעשות הטוב ויזהירו מן הרע ויעמידו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצוות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש ואיש.